

*Makalenin Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

*Geliş Tarihi / First Received: 05.05.2023

*Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2023

*Atf Bilgisi: Karakuş, A. (2023). "Sedat Umran ve Müstakil Bir Şiir Kitabı Akşam Şiirleri".

Hars Akademi, 6 (1), 23-32.

*Citation: Karakuş, A. (2023) "Sedat Umran And An Independent Poetry Book: Evening Poems".

Hars Akademi, 6 (1), 23-32.

SEDAT UMRAN VE MÜSTAKİL BİR ŞİİR KİTABI AKŞAM ŞİİRLERİ

*Ahmet KARAKUŞ**

Öz

Şiir; birçok temayı içinde barındıran, gerçeğin duygu ve hayal mecrasına evrildiği edebî bir saha olarak görülebilir. Şiir, gerçek dünyanın materyallerini kullanarak bir başka evren oluşturan ancak gerçeklikten de kurmaca âlemden de tamamen uzaklaşmayan bir yapı olarak algılanabilir. Elbette şiir tanımları salt bu çerçevede değerlendirilemeyecek kadar geniştir. Sedat Umran'ın *Akşam Şiirleri*'nde şiirin gerçek ile kurgu arasında bir yapıda olduğu ifade edilmiştir. Gerçek ile kurgu arasında şiirsel bir yerde olan Umran'ın *Akşam Şiirleri*, adından da anlaşılacağı üzere modern Türk şiirinin birçok şairine tema olan akşamı ele almıştır. Şair, Hilmi Yavuz gibi *Akşam Şiirleri* başlığıyla müstakil bir şiir kitabı çıkararak bu temanın kendisi için ne kadar önemli olduğunu okuyucuya göstermiştir. Günün bitişi olan zaman dilimi akşam ile gece karıştırılmamalıdır. Çünkü ikisi farklı vakitler olup şiirlerde de çeşitli şekillerde ele alınmış ve bu eserlerde daha çok gece kullanılmıştır. Ancak Sedat Umran'ın pek çok şiirinde bu iki zaman diliminin beraber kullanıldığı dikkat çekmektedir. Umran'ın bu çalışmada ele alınan şiir kitabında toplam otuz yedi adet şiir yer almakta ve bu şiirlerin hemen yarısı "akşam" başlığıyla verilmiştir. Fakat gerek farklı başlıklarda gerek akşam sözcüğü ile kurulan başlıklarda bu zaman dilimi değişik şekillerde şiirleştirilmiştir. Bir başka husus daha vardır ki bu unsur, yeni Türk şiiri içinde temsil edilen birçok şairin Ahmet Haşim'den etkilendiğidir. Akşam bağlamında da Sedat Umran'ın Ahmet Haşim'in tesiri altında kaldığı şiirlerinde görülmüştür. Bu şiirler, akşam unsuru çizgisinde değerlendirildiğinde iki başlık altında ele alınmıştır. Bunların ilki "Akşamın Kızıllığı ve Geceye Evrilişi" ikincisi ise "Akşamın Oluşturduğu Renk Cümbüşü" şeklinde verilmiştir. Bu başlıklardır için bazı şiirler örnek olarak alınarak tahlil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sedat Umran, Akşam, Kızıllık, Renk Cümbüşü.

* Dr. Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi, ATA TÖMER, Erzurum. Ahmet.karakus@atauni.edu.tr / ORCID: 0000-0002-8102-3516.

SEDAT UMRAN AND AN INDEPENDENT POETRY BOOK: EVENING POEMS

*Ahmet KARAKUŞ**

Abstract

Poetry can be seen as a literary field that encompasses numerous themes, where reality evolves into emotions and imagination. Poetry creates another universe by utilizing materials from the real world, while still maintaining a connection to both reality and fictional realms. However, poetry defies strict definitions and extends beyond these boundaries. In Sedat Umran's "Evening Poems," the poems are situated in a poetic space between reality and fiction. As implied by its title, Umran's "Evening Poems" explores the theme of evening, which has been a significant topic for many poets in modern Turkish poetry, just like Hilmi Yavuz, who published a separate poetry book titled "Evening Poems" to emphasize the importance of this theme for himself. The time period that marks the end of the day, evening, should not be confused with night. These two are distinct moments and have been approached in various ways in poems, with the concept of night being more prevalent. However, it is noteworthy that Sedat Umran frequently employs both these time periods in his poems. The poetry collection discussed in this study contains a total of thirty-seven poems, with half of them being titled "evening." However, whether under different headings or using the word "evening" in the titles, this time period is presented in various forms in the poems. Another notable aspect is that many poets represented in the new Turkish poetry were influenced by Ahmet Haşim. In the context of evening, Sedat Umran's poems demonstrate this influence. When analyzed in terms of the evening element, these poems are categorized under two headings: "The Redness of Evening and Its Transition to Night" and "The Array of Bright Colours Created by Evening." To illustrate this categorization, certain poems are examined and analyzed.

Keywords: Sedat Umran, Evening, Redness, Array of Bright Colours.

* Dr. Faculty Member, Atatürk University, ATA TÖMER, Erzurum. Ahmet.karakus@atauni.edu.tr / ORCID: 0000-0002-8102-3516.

Giriş

Zaman kavramı hem psikolojinin hem astronominin hem dinlerin özellikle de felsefenin ayrıca birçok disiplinin ilgi alanına giren bir nosyondur. Soyut bir unsur olmasından dolayı zihnî olarak araştırmacıları meşgul etmiş bu kavram, düşünürler için merak konusu olmuştur. Zamanın kökeni ve nasıllığı üzerine bir hayli tartışmalar yapılmış, varsayımlar oluşturulmuş ya da kabuller ortaya koyulmuştur. Günün akışı içinde zaman yirmi dört saatle sınırlandırılmış ve buna göre zaman dilimleri çeşitli parçalara ayrılmıştır. Vakit ise geçmiş, şimdi ve gelecek olarak üçe bölünmüş, bu şekilde geçmişe bitmişlik yüklenerek durağan hâle getirilmiştir. Şimdiye ise sınırlı bir akışkanlık atfedilmiş, gelecek düşünsel bir boyutta algılanmıştır. Bu bölünmenin içinde zaman kavramı güneş ışınlarının açısına bağlı olarak sabah, öğle, ikindi, akşam ve gece şeklinde fasıllandırılmıştır. Bu ayrımın bir parçası olan akşam ise modern Türk şairlerinin ilgisini çekmiş, bu vakitle ilgili çokça şiirler yazılmış ve çeşitli şekillerde akşam vakti ele alınmıştır. Sedat Umran’da olduğu gibi akşam üzerine müstakil şiirler de neşredilmiştir. Umran’da akşamın baskın olduğu şairin bu tema üzerine bağımsız bir eser vermesinden anlaşılmaktadır. Fakat Sedat Umran, şiirinde klasik konuların yanında horultu, aksırık, nezle, dalgınlık, kararsızlık gibi önemsizmiş gibi görülen, bunlardan şiir çıkmaz denilen konuların da var olduğunu, bunların dışında ölüm şiirleri ve gölgeler haricinde şairin el atmayacağı konunun olmadığını da beyan etmiştir. Bununla şair tematik olarak bir zenginlik oluşturduğunu ifade etmiştir (Kabaklı 2008: 169).

Akşam şiirleri denildiği zaman birçok şair arasında ilk akla gelen Ahmet Haşim’dir. Haşim hem kendi şiirinde belirgin bir şekilde akşamı vurgulamak adına çokça şiirler yazmış hem de bu bağlamda birçok şairi etkilemiştir. Bu husus çeşitli şairlerin şiirlerinin okunması neticesinde görülmektedir. Ahmet Haşim’in etkilediği şairlerden biri de yeni Türk şiirinin yeterince incelenmemiş şairlerinden biri olan Sedat Umran’dır. Şairin *Akşam Şiirleri* okunduğunda bu etkilenme bariz bir şekilde görülmektedir. Ancak şair, şiirdeki anlam hususunda Haşim’den ayrıldığını kendisi ifade etmektedir. Şöyle ki o, şiirde anlamın Ahmet Haşim’in Fransız sembolistlerinden aldığı şiirdeki müzikalitenin telkininden ibaret olmadığını belirtir. Ayrıca şiirde anlamın ona göre zıt çağrışımların bir araya getirilip düğümlemesinin oluşturduğu bileşimin meydana getirdiği bir düş mantığının bizde uyandırdığı anlamlılık olduğunu da söylemektedir. Bunun aksinin ise söz sanatı olan şiiri inkâr etmekten başka bir şey olmadığını vurgulamaktadır (Umran 1997: 64). Yani Umran şiirdeki ses unsuru ile anlam arasındaki ilişkiyi yadsımakta, onun için karşıt unsurların birleşimiyle üretilen yeni bir hayali hususu dikkate almaktadır. Ayrıca Umran, yukarıda ifade edildiği üzere Haşim’den ayrıldığını söylemekte fakat *Akşam Şiirleri* incelendiğinde Ahmet Haşim etkisi belirgin bir şekilde görülmektedir.

Akşam, *Türkçe Sözlük*’te “Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit...” (TDK 2019: 75) şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak bu zaman dilimi gece ile karıştırılmamalıdır. Çünkü gece: “Genellikle saat 22. 00’den itibaren gün ağarınca kadar geçen süre, tün, şeb” (TDK 2019: 911) olarak verilmektedir. Bu ayrımı yapmaktaki kasıt modern Türk şairlerince akşam ve gece kullanımlarının ayrı ayrı olması hatta bazen gecenin bazı şairlerde daha belirgin bir şekilde kullanılmasıdır (Kaynar 2008: 141-150).

Yukarıda yapılan akşam tanımlaması coğrafya biliminin bir terimi olarak fiziksel bir yaşantının ve devamlılığın ifadesidir. Ancak şairlerde bu tanımlama dikkate alınsa da akşama onlar tarafından daha çok duygusal bağlamda anlamlar yüklenmiştir. Bu; kimi zaman hüznün, huzursuzluğun, yalnızlığın kimi zaman da buhranın ve çöküntünün vakti olduğu gibi nadiren de olsa huzurun, mutluluğun, kızıl görüntü ile oluşan renk cümbüşünün ve bunların yansıdığı şiirin zamanı da olmuştur.

Zaman nosyonu ömür boyunca yaşanılan ve öteki âlemde ise varlığı meçhul olan bir kavram olduğu

için hem yaşantının verdiği ilgi hem de nasıl olduğunun merakı üzerine çokça tartışılmış ve bu konu gerek bir vakitsel anlamda bir mefhum gerekse felsefi olarak modern Türk şiirinin içinde yer almıştır. Bu yer alış şairlerin bütün şiirleri arasında yeri geldikçe veya özellikle vurgulanarak işlenmiştir. Umran’ın Kırkambar Yayınlarından 1998’de çıkan *Akşam Şiirleri*’nde toplamda otuz yedi âdet şiir bulunmaktadır. Bunların on beş tanesinde “akşam” isim olarak geçmektedir. Fakat bütün şiirlerde bu zaman dilimi vurgulanmaktadır.

Şairin gerçek ismi Osman Sedat Öcal’dır ve 1926’da İstanbul’da doğmuştur (Yalçın 2010: 1057). Şiire, Ahmet Haşim hayranlığı ile başlayan Umran’ın başlıca özelliği ise eşyanın metafiziğini araştırmasında görülmektedir (Necatigil 2007: 432). Ahmet Haşim yanında şair, Yahya Kemal’i, Tevfik Fikret’i, Cenab Şahabeddin’i, Necip Fazıl Kısakürek’i, Sezai Karakoç’u, Fazıl Hüsnü Dağlarca’yı ve Nazım Hikmet’i de beğenmektedir (Kaynar 2008: 70). Ayrıca bilinmezliğin merakı birçok filozofta görüldüğü gibi Umran’ı da harekete geçirmiştir.

“Metafizik alanlara yönelik şairin kendinden memnun kalmayarak ‘ben’inden acı çekmesiyle ve benliği yönelmesiyle mümkün olur. Şair zihni de aşmak ve manevi alana yani ruhun bulunduğu derinliklere inmek zorundadır. Aksi hâlde İkinci Yeni şairlerinin yaptıkları gibi şiir zihinle birlikte beş duyu verilerinin işlenmesine yönelik yeni anlatımların ve teknik becerilerin eseri olur. Bu sadece ruhtan yoksun, bizi bir an için şaşırtan bir üründür” (Kaynar 2008: 69).

Sedat Umran, metafizik gerçeklik ve şiir hakkında düşünceleri arasında din ve şiirin metafizik gerçek açısından ortaklığının bulunduğunu, metafizik gerçeğin kalıcılığının bu hususun içimizdeki tanrısal yanın ortaya çıkarılmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Şair gerçeğin ölümsüz olduğunu beyan edip bundan dolayı şiirde metafizik gerçeğin bulunmasının ölümsüz gerçeği elde etmiş olmasını sağladığını belirtmekte, fakat insanın bir metafiziğin çevresinde şair olabilmesinin yani büyük şair olabilmenin yine de tabiatın iç itilimiyle mümkün olduğunu söylemektedir. Bu kıstasın ise tüm şairlere uygulanabileceğini de vurgulamaktadır (Umran 1997: 10). Burada Umran, şairliğin hem yaratıcı tarafından bahsedilen bir hassa olduğunu hem de gerçeğin şairi etkilemesiyle mümkün olduğunu anlatmaktadır. Yani hem fitratî yeteneğin bireyde bulunması hem de yaşamın şaire verdiği dürtülerin kullanılması sonucunda şiirin yazıldığını söylemektedir. Bu da şiir mefhumunun iki başlı bir estetik yaşantı olduğunu vermektedir. Bu iki başlılıkta uhrevî bir taraf ile gerçek bir yanın olduğu görülmektedir.

Şu hususu da belirtmek gerekir ki şairin *Akşamın Kaması* (2004) adlı toplu şiirlerinin yani akşamı isim olarak ele aldığı bir şiir kitabı daha vardır. Fakat bu çalışmada Sedat Umran’ın bağımsız olarak akşamı işlediği *Akşam Şiirleri* adlı eseri incelenecektir.

Sedat Umran Şiirinde Akşam İzleği

Sedat Umran’ın şiirinde akşamın görüntüsü; “altın” altı kere, “kan” on kere, “kırmızı” bir kere, “alev” on kere, “al” iki kere, “turuncu” iki kere, “mor” üç kere, “yâkut” iki kere, “şûle” bir kere, “meş’ale” iki kere, “sarı” bir kere, “katar” bir kere, “ateş” iki kere, “kızıl” bir kere, “yan-“ fiili üç kere, “şal” üç kere ve “mavi” bir kere kullanılarak verilmiştir. Görüldüğü üzere bu sözcüklerin arasında “kan” ve “alev” en fazla kullanılan kelimelerdir. Bu ise şairdeki Ahmet Haşim etkisini vermektedir. Çünkü Ahmet Haşim’in şiirlerinde Henri Reignier etkisi görülmekte ve bu şairin şiir dünyasında akşam, gece ve günbatımı bulunmakta, ayrıca kan, alev, ateş, kızıl, altın, hüznün, hayal gibi sözcükler yer almaktadır. Haşim’de de bu sözcükler bulunmaktadır (Memet Fuat 1999: 27). Bu husus, Sedat Umran’ın akşam şiirlerinde Haşim’in belirgin bir izinin görüldüğünü göstermektedir.

Sedat Umran şiirinde akşam iki hususla ön plana çıkmaktadır:

1. Akşamın kızılığ ve geceye evrilişi
2. Akşamın oluşturduğu renk cümbüşü

Akşamın Kızılığı ve Geceye Evrilişi

Modern Türk şiirinde akşam birçok şair tarafından işlenmiştir. Fakat bu zaman dilimi en çok kızılığıyla, ruha tatmin veren bu görüntüsüyle şiire yansımıştır. Ancak bu görüntünün en belirgin olduğu yer ise Türk edebiyatında bir toplulukça ilk bildirin yazıldığı *Fecr-i Âti*'dir (Emiroğlu 2011: 70). Bu hareketin en çok konuşulan şairi olan Ahmet Haşim'in (Parlatır 2015: 32) şiirindedir. Sedat Umran'ın *Akşam Şiirleri* ele alındığında ise akşamın kızılığı hemen bütün şiirlerinde kullanılmış ve bu vaktin sonlanması ile geceye doğru geçişi, şairce vurgulanmıştır.

Umran'ın *Akşam Şiirleri* adlı eserinin ilk şiiri olan “Akşam”da bu kızılık, altın ve kan kelimeleriyle verilmekte, bu şiirlerde yer alan bir başka husus düğün unsuru da “bir kanlı düğün” (Umran 1998: 7), “bir düğün alayı” (Umran 1998: 37) gibi kullanımlarla dikkat çekmektedir. Ahmet Haşim'in şiirine bakıldığı zaman bu kelimelerin -altın ve kan- özellikle de kan sözcüğünün çokça kullanıldığı müşahede edilmektedir. Bu hususa örnek olarak “Süvari” şiirinin

“Şu bakır zirvelerin ardından

Bir süvari geliyor kan rengi.

Başlıyor şimdi melûl akşamda

Son ışıklarla bulutlar cengi!..” (Enginün, Kerman 1996: 222)

şeklindeki ilk dördlüğü verilebilir. Bu da Sedat Umran'ın, Ahmet Haşim'den bu bağlamda etkilendiğine bir işarettir. Ayrıca şuna da değinmek gerekir ki Sedat Umran şiirinde akşam genellikle deniz ve dalga ile geçmektedir; “Akşam” şiirinde de bu böyledir:

“akşam engine bir altın çelenk bıraktı

bir kanlı düğünden dönerken oldu bu iş,

gözyaşını çepçevre bu çelenge işlemiş

dalgaların elinde kalan bir son yaprakı...” (Umran 1998: 7).

Ayrıca bu şiirde de şairler arasında çokça kullanılan bir tema olan hüznün işlendiği görülmektedir. Hüznün izleği birçok modern Türk şairi arasında şiire bir malzeme olarak girmiş, Sedat Umran'ın “Denizde Akşam” şiirinde de yukarıdaki şiirde olduğu gibi akşamın kızılığıyla deniz unsuru beraber kullanılmıştır:

“çıkardı alnından yâkut tâcını

akşam öfkesinden çarptı sulara

[...]

akşam sıvayarak paçalarını

giriyor yıkanmak için sular

[...]” (Umran 1998: 29).

Tebeşir, her ne kadar yazının ve belirliliğin sembolü olsa da silinebilirliğinden dolayı yok oluşun da imgesi olarak düşünülebilir. Şairin “-Tebeşir-” adıyla yayımladığı şiirinde ise kızılılık, kırmızı rengiyle verilmektedir. Kırmızı renk de Ahmet Haşim’i hatırlatmış olmakla birlikte genellikle “*kırmızımı bir nesne ve kan yaşamın acılı unsurlarını temsil*” (Bozdemir 2014: 63) etmektedir. Umran’ın bu şiirinde de kırmızı bir yok oluşun, akşamın bitişinin, vaktin geceye evrilisinin işaretidir:

*“yazıyor kırmızı tebeşiriyle
akşam duvarlara son şiirini
derken fırlatıyor tebeşirini
acele, sözleşmiş gibi biriyle”* (Umran 1998: 9).

Şair; kuramsal bilgilerle değil, sezgilerle şiirini yazar. Ancak yine de şairin şiirini oluşturmasında bilgilenmelerin de yararı vardır. Bu bilgilenmeler, yaptığı işi kavramada, verdiği ürüne farklı yönden bakmada ve bu melekeyi kazanmada yararlı olur (Budak 2010: 34). Bu bağlamda bakıldığı zaman şairdeki Ahmet Haşim etkisi akla gelmektedir. Ahmet Haşim etkisi elbette ki Umran’ın onun şiirlerini okumasıyla ilgilidir. “Akşam ve Saksılar” şiirinde akşamın kızılılığı Haşim etkisindeki bir başka kelime olan alevle verilmektedir. Haşim bu sözcüğü “Süvari” şiirinin ikinci dördlüğünde kullanmaktadır:

*“Bir bakır tasta alev şimdi havuz,
Suya saplandı kızıl mızraklar
Açılıp kıvrılarak göklerde
Uçuyor parçalanın bayraklar.”* (Enginün, Kerman 1996: 222)

Sedat Umran’da ise bu kelime su unsuru ile beraber geçmektedir:

*“akşam sulara çizdi
alev kavislerini
pencerelere dizdi
ışık saksılarını”* (Umran 1998: 13).

Özdemir İnce, yirminci yüzyıl şiirinin karmaşık ve örtülü bir şiir, bu şiirin kurduğu yapının ise bireysel lirik ve politik şiirin yapısı olduğunu ifade etmektedir. Bu ikisinin çelişiyormuş gibi görünmelerine rağmen karşıtlık hususunda bir önyargı yoksa eğer her türlü şiirin bu tek yapı içinde kurulduğunun görülebileceğini belirtmektedir (İnce 2011: 60). Bu bağlamda bakıldığında ve Umran’ın *Akşam Şiirleri* değerlendirildiğinde bu şiirlerin lirik yapısına karşın, politik bir şiir yapısı içinde bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca Sedat Umran’ın *Akşam Şiirleri*’ni ve akşamın görüntüsünü Nurullah Çetin’in tasnif ettiği nesnel görüntü (Çetin 2015: 82) ve hayali görüntü (Çetin 2015: 86) arasında bir yere koymak sanki yanlış olmayacaktır. Onun şiirinde duygusal bir izlenim görülmektedir. Şu mısralarda tam bu husus, akşamın duygunun, duygusallığın, anıları hatırlayışın, özlem duyuların zamanı olduğu verilmektedir. Bu mısralar “nesnel ile hayali görüntünün” beraber olduğu dizeler olarak görülebilir:

“ruha örtüler indi

özlem perdelerinden;

aksisadalar yağdı

duygu kubbelerinden!...” (Umran 1998: 13).

Sedat Umran’ın *Akşam Şiirleri* adlı ve akşam temasını müstakil bir biçimde aldığı kitabında yer alan bir başka şiir yine “Akşam” başlığıyla görülmektedir. Bu şiirde de yine akşamın geceye doğru evrilişi, gecenin işareti olduğu ve bu zamanın habercisi olan yarasaların seslerinin “akşam musikisi” olarak algılanması verilmekte, gecenin “meçhul” olarak hissedilmesi onun karanlığından dolayı olduğu düşünülmektedir. Çünkü “Gecenin Göttürdüğü” şiirinin “gece, akşamı kara yüreğinde göttürdü!...” (Umran 1998: 39) mısrasında açıkça görülmektedir. “Akşam” şiirinde akşamın bitişi ile gecenin gelişi şu şekilde verilmektedir:

“başlıyor oyunu yarasaların

akşam musikisi içinde raksı,

camlarda güneşin küçülen aksi

ve günün meçhule doğru seferi!...” (Umran 1998: 19).

Bu mısralarda bir başka husus daha dikkat çekmektedir ki bu da *Akşam Şiirleri*’nde “güneşin camlara vuruşu”nun çokça kullanıldığıdır. Bu kullanımın yoğunluğu Umran’ın bu vakti özel bir zaman dilimi olarak görmesinden ve bu zamanın eşyaya yansısının şairi etkilemesinden olduğu söylenilebilir.

Akşamın Oluşturduğu Renk Cümbüşü

Akşam vaktinde yani günün sona yaklaştığı zamanlarda meydana gelen, güneşin oluşturduğu bir fiziksel olayın yansıması olan ve sadece şairleri değil, seyreden bütün kişileri etkileyen göksel renk cümbüşü ve sulara yansıyan aksi şairlerde de şiirsel bir yankı oluşturmuştur. Şairin “Akşamın Bayrağı” adlı şiirinin

“akşam biçiyor gökte bir çingene bayrağı

al, turuncu, mor, sarı renkler bir arada” (Umran 1998: 41)

şeklindeki mısralarında bu renksel armoni görülmektedir. Hüzün denildiğinde Ahmet Haşim ve Hilmi Yavuz şiiri hatırlanmaktadır. Hatta Yavuz, bir şiirinde “hüzün ki en çok yakışandır bize” (Yavuz 2003: 131) diye yazdığı için adının ‘hüzün şairi’ olarak çıktığını ifade etmektedir. Ancak bu duygu hem divan şairleri tarafından hem de modern Türk şairleri tarafından sıkça kullanılan bir temdir. Bu izlek, yakın bir zamanda, 2013’de ahirete irtihal eden bir başka yeni Türk şairi Sedat Umran tarafından da kullanılmıştır. Onun şiirinde bu nosyon, akşam ile akşam oluşan renk cümbüşüyle kullanılmıştır:

“akşam hüznün belgesidir

gecenin mührüyle onaylı

mor kadifeden gömülerek

sallantısız bir vagonla” (Umran 1998: 61).

Bu mısralarda kullanılan “mor kadife” dikkat çekmektedir. Renk psikolojisinde mor hem erkek hem de kadın cinsinin duygusal olduğunu ancak kadınının duygusallığını dışa da aksettirebildiğini veren bir renk

olarak ifade edilir (Ann 2002: 236). Ayrıca bu renk yakınlık ve güzelliğin de işaretidir (Bozdemir 2014: 83). Bu bağlamda düşünüldüğünde ve “kadife”nin narin yapısı ile mor renginin olumlu anlamı dikkate alındığında şairin duygusal bir ortam oluşturmuş olduğu söylenebilir. Ancak morun şu olumsuz tarifi ve şiirde geçen “gömülerek” sözcüğü bu mısraları şairdeki huzursuzluk bağlamında değerlendirmek gerektiğinin açıklamasıdır: “*Nevrotik duyguları da açığa çıkardığından, insanların bilinçaltını korkuttuğu saptanmıştır. İntihar edenlerin beğendiği renktir*” (Bozdemir 2014: 83).

Umran’ın “Akşamın Marifeti” şiirinde de akşamla beraber oluşan renk cümbüşü verilmekte, bu şiirde de deniz unsuru akşamla beraber şiire yansımakta, şiirde akşamın olumlandığı bir duygu hissedilmektedir:

“akşam bir kurdelenin renk renk çözülmesidir

bukleli saçlarından oynak dalgaların,

ansızın dinmesidir düşmanlık ve kavgaların

somurtkan tabiatın renk renk gülmesidir...” (Umran 1998: 69).

“*Şiirin kökeninde büyüünün, Freud’un büyü için kullandığı, sözü anımsarsak, ‘Bir dış dünya ile baş etme tekniği’nin bulunduğu bilinir*” (Yener 2012: 11). Bu bağlamda şairin “Demet” şiirinde dış dünyaya ait unsurlar alınıp şiirin ortamında âdeta “büyülenerek” farklı bir minvale çekilip şiirsel bir atmosferle gerçek dünyaya ait malzemeler aracılığıyla edebî bir ortam oluşturulmuştur. Bu şiirde akşam “çiçek satan bir çocuğa” benzetilmekte, bununla hem çocuğun masumiyetini hem çiçeklerin güzelliğini hem de küçük yaşta ekmek parası için sokaklarda olan bir çocuğa olan acımayı hissettirmektedir. Diğer şiirlerde olduğu gibi “Demet”te de dış dünyanın gerçekliği şiirsel bir ortama evrilmiştir:

“akşam sokaklarda çiçek satan bir çocuk

uzatıyor pencerelere ışık demetlerini” (Umran 1998: 11).

Şiir gerçek bir görselliği verdiği gibi şairin tasarrufuyla meydana gelen bir şiirsel yaşantıyı da vermektedir. Bu ikisinin edebî eser için önemli ve birbirinden ayrılmaz hususlar olduğu söylenmelidir ki “*Şüphesiz, T. S. Eliot’ın dediği gibi ‘şiir, şiir olarak okunmalı’dır. Şiirdeki ben, yani şairin beni, ampirik bir ben değil, bilakis değişmelere uğramış hatta tanınmaz hâle gelmiştir ancak şairin özgeçmişinden haberdar olmakta -eğer o özgeçmiş açık seçik biliniyorsa- yarar vardır*” (Umran, Akay 2006: 25). “Gecenin Biriktirdiği” şiirinde ise renk cümbüşünün şairanelikten ziyade fiziksel bir olayın sonucu olarak meydana gelmesi verilmektedir. Ancak gecenin gelişi bu renk cümbüşünü de alıp götürmektedir. Burada tamamen Umran’ın sanatsal kaygıdan koptuğu söylenemez. Şiirde fiziksel unsurlar baskın olmasına rağmen benzetmelerle şairanelik de görülmektedir:

“güneşin prizmasından

süzüldü yüzlerce renk

gece süpürgesiyle

ufukta görünerek

doldurdu sepetine

süpürdüğü renkleri

al, turuncu, mor, gri

ve sonra sessizliğin

bindi bisikletine” (Umran 1998: 15).

Sonuç

Çeşitli fasıllara ayrılabilen günün vakitlerinden biri olan akşam, özellikle gecenin gelişinin bir işareti olarak görüldüğü için hüznün, karamsarlığın, yalnızlığın, bunalımın saatleri olarak hissedilebildiği gibi görüntüsüyle oluşan manzaradan dolayı ise ruhu tatmin eden, kişiyi rahatlatan, şiire ilham olan bir zaman dilimi olarak da algılanmıştır. Bu hissediş ve algılanış sadece iki şekilde ele alınmamış, çeşitli vesilelerle modern Türk şairleri tarafından gerek izlek olarak gerekse de izleğin içinde bir motif olarak kullanılmıştır. Sedat Umran şiirinde ise bu zaman dilimi müstakil olarak *Akşam Şiirleri* adı altında kitaplaşmış ve okuyucuya/ dinleyiciye sunulmuştur.

Şiir ve gerçeklik arasındaki bağıntı birçok şairin gündeminde yer aldığı gibi birçok araştırmacıyı da meşgul etmiştir. Şiirin tamamen gerçeklikle bağlantılı mı, salt hayalle yazılan bir itki mi yoksa bu iki kavramın etkileşimiyle oluşan bir edebî alan mı olduğu tartışılmalıdır. Sedat Umran şiirinde ise bu iki kavramın şiirde birleştirilerek kullanıldığı görülmektedir. Gerçek yaşamdan malzemelerin şiir dünyasında hayaller ile beraber örtüştüğü müşahede edilmiştir.

Şairler arasında etkileşimin olması kaçınılmazdır ve bazen bu husus bazı izleklerde dikkat çekmektedir. Bu temalardan biri de akşamdır ve bu anlar özellikle Ahmet Haşim şiirinde belirgin bir şekilde şairin şiirlerinin taranması sonucunda görülecektir. Akşamı belki de Türk şiiri içinde en etkileyici ve baskın bir şekilde ele alan Haşim, yeni Türk şiiri çerçevesinde teşmil edilebilecek birçok şairi etkilediği gibi Sedat Umran’a da *Akşam Şiirleri* bağlamında tesir ettiği görülmektedir. Otuz yedi âdet şiirin on beş tanesinde akşam, başlık olarak verilmiş olup şiirlerin tamamında ise bu zaman dilimi çeşitli şekillerde işlenmiştir.

Sedat Umran’ın *Akşam Şiirleri*’nin toplu şekilde okunması sonucunda şairin bu izleğinin iki başlık altında ele alınabileceği çalışmada verilmiştir. Bu başlıklardan ilki “Akşamın Kızıllığı ve Geceye Evrilişi”, ikincisi ise “Akşamın Oluşturduğu Renk Cümbüşü”dür. Modern Türk şairleri arasında kullanılan ve baskın bir duygu olan hüznün unsuru, Umran’ın bu iki başlığında da belirgin bir şekilde görülmektedir.

Kaynakça

- Ann, Nancy (2002). *Ruhsal Renginiz ve Hayatınızın Anlamı-Auranızın Renklerini ve Hayat Renginizi Keşfedin*, (Çev. Arzu Kesçi). İstanbul: Ötesi Yayıncılık.
- Bozdemir, Bilal Semih (2014). *Renk’lerin Dünyası*. Ankara: St Clements University Türkiye Yayınları.
- Budak, Abdulkadir (2010). *Ya Şiir Olmasaydı-Kişisel Şiir Tarihi 1970-2008-Yazılar*. İstanbul: YKY.
- Çetin, Nurullah (2015). *Şiir Çözümleme Yöntemi*, (13. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Emiroğlu, Öztürk (2011). *Türkiye’de Edebiyat Toplulukları*, (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün İnci; Kerman Zeynep (1996). *Ahmet Haşim Bütün Şiirleri- Piyale/Göl Saatleri/Diğer Şiirleri*, (3. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İnce, Özdemir (2011). *Tabula Rasa*, (3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kabaklı, Ahmet (2008). *Türk Edebiyatı*, (14. Baskı), Cilt IV. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

- Kaynar, İkbal (2008). *Şiire Adanmış Bir Ömür Sedat Umran*. İstanbul: Kartalite Yayınları.
- Memet Fuat (1999). *Ahmet Haşim*. İstanbul: YKY.
- Necatigil, Behçet (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, (24. Baskı). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Parlatır, İsmail (2015). *Edebiyatımızın Zirvesindekiler-Ahmet Haşim*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2019). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dili Kurumu Yayınları.
- Umran, Sedat (1997). *Şiirde Metafizik Gerçek*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Umran, Sedat (1998). *Akşam Şiirleri*. İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Umran, Sedat (2004). *Akşamın Kaması-Toplu Şiirleri 2*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Umran, Sedat; Akay, Hasan (2006). *Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Yalçın, Murat (Ed.) (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, (3. Baskı), Cilt 2 (K-Z). İstanbul: YKY.
- Yavuz, Hilmi (2003). *Denemeler*, (3. Baskı). İstanbul: Boyut Kitapları.
- Yener, Ali Galip (2012). *Şiir Bilinci-Şiir Okuru İçin Teorik Tespitler Defteri*. Ankara: Hece Yayınları.